

Pszichológia

9. osztály

Kötődéelméletek, kötődésmintázatok

Kötődés: érzelmi kapcsolat az anya és a gyerek között. A kötődéelmélet megalkotása John Bowlby, angol pszichiáter nevéhez fűződik. Bowlby szerint velünk születik a késztetés a kötődésre és ennek megfelelő az újszülött viselkedési repertoárja: sírás, nevetés, kapálózás, stb., mind olyan viselkedések, melyek – optimális esetben – biztosítják a közelséget és elősegítik a kontaktust az anyával. A kötődéelmélet egyik kulcsmotívuma szerint a biztonság élményének korai megtapasztalása – illetve ennek elmaradása – mentén kiépül a gyermekben egy modell, mely későbbi kapcsolatainak is alapjául szolgál. A biztonságosan kötődő gyermek magabiztosabb, társaságban jobban feltalálja magát, együtt érzőbb társaival és közeli kapcsolatait valódi érzelmi mélység jellemző.

A biztonságos kötődés kialakulásának feltételei:

- az anya érzékeny a gyerek jelzéseire, és jól értelmezi azokat,
- egymásra tudnak hangolódni,
- anya ki tudja fejezni saját érzéseit,
- alkalmazkodik a gyerek akaratához,
- szociális ingert nyújt a gyerek lelkiállapotához (sír-vígasztal).

Az anya-gyermek kapcsolat korai szakaszában a fizikai kapcsolat a meghatározó, melyben elsődleges az érintés. A gyermek az érintés és anyai közelség érdekében erőfeszítéseket is képes tenni, mely az alábbi fázisokban történik:

1. Felélénkületi reakció – úgy harcolja ki az érintést (a rendelkezésére álló mozgási és hangadási repertoárja segítségével), hogy viselkedésével kiváltja az anya figyelmét és érdeklődését.
2. Megkülönböztető közeledés – az ötödik, hatodik hónap táján jelenik meg, lényege, hogy a gyermek különbséget tud tenni az anya és az idegenek között.
3. Helyzetváltoztatás – a gyermek úgy kerül fizikai kapcsolatba, hogy odamegy (kúszik, mászik) a felnőtthez.

A korai anya-gyermek kapcsolat során a gyermek megtanulja, hogyan kell jelet adni és válaszolni ahhoz, hogy a szülőtől is választ kapjon. Ez a kommunikációs séma lesz az alapja a későbbi információcserének és tanulási folyamatnak.

Kötődéstudomány

A kötődés különböző mintázatainak empirikus vizsgálatát Bowlby tanítványa, Ainsworth végezte el. Idegen helyzet elnevezésű vizsgálatában (1978) anya-csecsemő egymás közötti interakcióját figyelte meg laboratóriumi körülmények között. A vizsgálati szobába érkező anya-gyermek páros különféle elrendezésű szituációba került. Először a ketten közti kommunikációját vizsgálták, mennyire közeledik a gyermek az anyjához, milyen mértékű kölcsönösség figyelhető meg közöttük a játéktevékenység során, majd a továbbiakban egy, a gyermek számára idegen személy is belépett a szobába. Később az anya átmenetileg elhagyta a szobát, és a gyermek egyedül maradt az idegennel, majd később az anya visszatért, és újból bekapcsolódott. Valamennyi vizsgálati helyzetben monitorozták a gyermek reakcióját, mennyire keresi az anyát, fel tud-e oldódni az idegen társaságában, hogyan fogadja az anya visszaérkezését. Gondozói oldalról az anya válaszkészségét, gondozói attitűdjét figyelték meg. A vizsgálat eredményeképp a csecsemőknél három eltérő kötődési mintázatot különítettek el.

Biztonságos kötődés

- El mer távolodni az anyától.
- Megfigyel.
- Szülő jelenlétében felveszi az idegennel a kapcsolatot.
- Anya eltűnésekor tiltakozik.
- Megnyugtatható.

Elkerülő kötődés

- Nem dől fel az anya távozása.
- Nem fél az idegentől.
- Nem keresi a kapcsolatot, inkább aktívan elkerüli.
- Elfordul, elnéz, háttal játszik.

Ambivalens kötődés

- Nagyon feldúlja a szeparáció, de mégsem nyugszik meg újra találkozáskor.
- Nemigen figyel.
- Nem mer ismerkedni.

Dezorganizált kötődés (Később azonosítják)

- Céltalan, tétova, sztereotip mozgások.
- Tartós mozdulatlanság.
- Gondozótól való félelem jelei.

- Közeledés/távolodás konfliktusa.

A dezorganizáltan kötődő gyermekek történetében gyakori a súlyos érzelmi elhanyagolás és a szülői bántalmazás.

Szeparáció és hospitalizáció

Szeparáció: elkülönülés az anyától.

A **hospitalizmus** tüneteit Spitz írta le 1945-ben, amikor a gyermekek kórházi vagy intézeti elhelyezése alatt kialakuló pszichés károsodásokat vizsgálta, melyek az anyától való elszakadás nyomán jelentkeztek. Anya nélkül a csecsemő/gyermek fejlődése visszaesik, elmarad. A gyermekotthonban nevelkedő és a családban élő elhanyagolt gyereknél megfigyelhető érzelmi elsivárosodást rejtett érzelmi elhanyagolásnak nevezzük. Ha az anya valamilyen okból nem képes a szeretetkapcsolat nyújtására, nem ad biztonságot, ezzel a gyakran nem is tudatos viselkedésével érzelmileg károsítja gyermekét. Az ingerszegény környezet, ha jó érzelmi feltételekkel párosul, kevésbé ártó, mint a sivár érzelmi környezet.

Tünetei :

- a gyermek visszaesik tevékenységében
- nem fejlődik a gyerek mozgása, beszéde, gondolkodás, érzelmi élete
- fejlődésben leáll, vagy meg sem indul. (mozgás, játék)
- beszűkül érdeklődése
- kapcsolatai elsivárosodnak
- közömbössé válnak
- kísérő tünetek jelennek meg: un. ritmusmozgások: rugózás, hintázás, fejrázás

Kísérletileg igazolt, hogy ha a csecsemő fél évnél tovább anyja nélkül él, személyiségében maradandó nyomot hagy az elszakadás. Fejlődésük előbb-utóbb eléri a szintet az életben maradáshoz, de érzelmi fejlődésük elmaradottsága, a szeretetkapcsolat hiánya lehetetlenné teszi a helyes és szükséges társadalmi beilleszkedést. A gyermek érzelmi fejlődése akkor is sérül, ha anyja mellett nevelkedik, de az anya nem törődik vele, érzelmileg elhanyagolja. A szeretet-hiány egy életen át függőséget okozhat, lehetetlenné teszi az identitás és az autonómia kialakulását, súlyos személyiségzavarokhoz vezethet.

Feladat:

Másoljátok le a füzetbe a tananyagot (dőlt betűs részt nem kell lemásolni)!

A leírt tananyagot legyetek szívesek lefényképezni és visszaküldeni.

Köszönöm, jó munkát kívánok!